

Psychologické a emocionální aspekty

Veronika Hájková
Pavlína Sedlářová

Psychologické a emocionální aspekty

- Dopady TZP
- Psychologické a emocionální aspekty získaného TZP
- Sociální aspekty TZP
- Stereotyp a autostereotyp
- Stigma
- Mýty o TZP
- Integrace osob s TZP do zaměstnání
- Rehabilitace zaměstnanců s ZTP
- Individuální plán pracovní rehabilitace
- Programy
- Povinnosti a práva zaměstnavatelů
- Pracovní možnosti pro zrakově postižené
- Možné pracovní pozice pro nevidomé
- Speciální projekt

Dopady TPZ

- Bariéra na dvou základních rovinách:
 1. Strukturální omezení – mimo subjekt handicapu, omezení aktivity dané osoby (informace v nepřístupné podobě, fyzická překážka)
 2. Psycho-emocionální důsledky handicapu – působí v rámci subjektu handicapu (pocity studu)
- důsledky obou těchto rovin se manifestují na sociální rovině: např. řízení automobilu je v západní společnosti vysoce sociálně ceněná dovednost, o kterou jsou však osoby s TPZ připraveny.

Psychologické a emocionální aspekty získaného TZP

- pokles uspokojení z kvality života
- zvýšení pravděpodobnosti výskytu depresí
- snížení sebehodnocení
- pesimističtější pohled na budoucnost

- Součástí procesu adaptace na získané TPZ je do jisté míry nevyhnutelný prožitek utrpení.
- Hayeems a kol. (2005, s. 615) jej definují jako „stav distresu, který nastává v situaci, kdy je ohrožena integrita člověka nebo když je ohrožen, přerušen nebo zatížen jeho životní plán.“
- trvá do doby, dokud není integrita opět obnovena, eliminována hrozba nebo dokud se zasažený člověk nevyrovná s nově nastalými životními podmínkami = existenciální utrpení

Psychologické a emocionální aspekty získaného TZP

- egoobranné mechanismy – popření, hněv, emoce strachu, úzkosti nebo výskyt depresivních symptomů
- v oblastech - vzdělání, zaměstnání, mobilita
- důležitou oblastí je vztah využívání kompenzačních pomůcek (bílá hůl, vodící pes, ...)

Sociální aspekty TZP

- stereotypní představa intaktní populace o osobách s TPZ – např. je z pohledu neinformovaných vidomých považován za nedostatečně nevidomého, aby používal slepeckou hůl -> osoba se snaží zakrýt své TZP
- pokles autonomie a tím i statutu dospělého člověka-> ztížená možnost najít zaměstnání, partnera, či uplatnění v běžném společenském styku

Stereotyp a autostereotyp

- Stereotypy = psychické struktury, které se podílejí na procesu utváření dojmu na straně posuzovatele, soubory charakteristik přisuzovaných určité skupině lidí jinou skupinou a to na základě nějakého společného znaku (Výrost a Slaměník, 1997)
- důležitou součástí procesu sociální kognice
- ovlivňují proces kategorizace osob, s nimiž se jedinec setkává
- Autostereotyp = soubor charakteristik, které přisuzuje osoba sama sobě na základě členství v nějaké skupině (Nekonečný, 2000)
- stereotypem ovlivněné postoje a návazné chování k osobám s handicapem jsou sociální podněty vyvolávající psycho-emocionální bariéry (např. neadekvátní pečující chování, nebo vystavení osob s handicapem nadměrné pozornosti ze strany druhých)

Stigma

- ze starověké řečtiny – určitý tělesný znak vypovídající o špatném morálním statutu jeho nositele
- křesťanství - rozšíření metaforické podstaty:
 1. stigma jako znak svatosti
 2. v lékařském slova smyslu, tělesné znaky zastupující fyzickou
- sociologická, sociálně-psychologická rovina - vyloučení z plného společenského přijetí
- Stigma:
 - osoby neobyčejně nadané (např. citem pro hudbu, schopností vnímat smysly, které jsou vidomým nedostupné, nebo využívat např. sluch a hmat k rychlému získávání informací o člověku, s nímž jsou v kontaktu v míře až nadpřirozené)
 - nesamostatní hlupáci, se kterým je třeba mluvit, v porovnání s nepostiženými lidmi, hlasitě, pomalu a zřetelně

Mýty o TZP

- Nevidomí lidé vidí jen tmu.
- Lidé nevidomí od narození nemají k pojmu tma vztažen vizuální vjem.
- Všechny osoby s TZP žijí s TZP od narození.
- Ve skutečnosti většina populace osob získala TZP v průběhu života.
- Slabozraký se časem stane úplně slepým.
- Ne všechna onemocnění způsobující TZP vedou nutně k úplně ztrátě zraku.
- Používáním se zrak slabozrakému člověku ještě víc kazí.
- Pro osoby se zbytky zraku je naopak trénink zrakové percepce nástrojem rozvoje zbytků zraku.
- Kdo chodí s bílou holí (příp. kdo nosí černé brýle), je slepý.

Integrace osob s TZP do zaměstnání

- ...povinnost zaměstnavatele (...) stanoví zákon nepřipustit, aby zaměstnanec konal práci, která neodpovídá jeho schopnostem a zdravotní způsobilosti...
- ...u zaměstnanců se zdravotním postižením je tato povinnost zaměstnavatele umocněna...
- ...umožnit zvýšení kvalifikace poskytováním pracovních úlev a hmotného zabezpečení...
- ...zaměstnavatelé povinni zaměstnávat zaměstnance se zdravotním postižením na vhodných pracovních místech...
- ...pro zaměstnance se zdravotním postižením, které nelze zaměstnat za obvyklých pracovních podmínek, se

Rehabilitace zaměstnanců s ZTP

- Osoby se zdravotním postižením právo na pracovní rehabilitaci.
- ...pracovní rehabilitaci zabezpečuje úřad práce...
- ...souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením...
- ...zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání; nebo jiné výdělečné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti...

Individuální plán pracovní rehabilitace

- Sestaven úřadem s ohledem na okolnosti a zdravotní stav
- Individuální plán pracovní rehabilitace osoby se zdravotním postižením obsahuje
 - a) předpokládaný cíl pracovní rehabilitace,
 - b) formy pracovní rehabilitace, které byly stanoveny pro osobu se zdravotním postižením,
 - c) předpokládaný časový průběh pracovní rehabilitace,
 - d) termíny a způsob hodnocení účinnosti stanovených forem pracovní rehabilitace.

Programy

- vyrovnání pracovních příležitostí a vytváření vhodných pracovních podmínek pro osoby se zdravotním postižením s komplexními poruchami a zvláštními potřebami
- Česká unie pro podporované zaměstnání
 - ...umožňuje znevýhodněným lidem získat a udržet si zaměstnání na otevřeném trhu práce...
 - nestátní nezisková organizace
- Rehabilitace, aktivace, práce
- Osoby s TZP potřebují v procesu integrace do širšího sociálního a pracovního prostředí speciální - upravené formy práce a řízení...

Povinnosti a práva zaměstnavatelů

- ...spolupracovat s úřadem práce při zajišťování pracovní rehabilitace...
- zaměstnat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele (4 %)
- *„Na vytvoření jednoho nového pracovního místa vhodného pro osobu se zdravotním postižením může podnik dostat příspěvek v maximální výši 250 000 Kč. Na udržení jednoho pracovního místa, na němž je zaměstnána osoba se zdravotním postižením, je možné poskytnout příspěvek v maximální výši 200 000 Kč.“*

Pracovní možnosti pro zrakově postižené

- Projekty zaměřené na integraci zrakově postižených na trh práce (každý kraj zvlášť; zpracováváno z grantů EU...)
- Úřad práce (viz zaměstnavatelé a jejich povinnosti)
- Vyhledávání práce na specializovaných serverech
 - www.praceprozp.cz
 - Poradenství, hledání práce, specifikace jednotlivých postižení (rozdělení pracovních nabídek dle druhu ZP), e-learning...
- Rekvalifikační programy

Možné pracovní pozice pro nevidomé

- Administrativní pracovník
- IT pracovník
- Pracovník v telemarketingu
- Právník
- Překladatel, tlumočník
- Psycholog
- Sociální pracovník
- Učitel, speciální pedagog
- Hudebník, zpěvák, ladič klavírů...
- Masér apod.

Speciální projekt

- Cíle
 - Začlenit lidi se zrakovým handicapem
 - Seznámit veřejnost s problematikou zrakového handicapu
 - Simulovat podmínky, ve kterých žijí zrakově postižení
- Restaurace (nejen) pro nevidomé
 - Obsluhují nevidomí
 - Absolutní tma v místnostech
 - Např. restaurace Pod křídlem noci v Praze
 - V zahraničí poprvé v roce 1999 (Zurich), poté se šířilo Evropou (Paříž, Londýn, Berlín, Moskva... od roku 2008 Praha)
 - Později v dalších městech v ČR

Děkujeme za pozornost

